

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Gelmės akys

Winston Smith, niūraus ir nustabaus G. Orwello romano „1984“ kūrinio veikėjui, kartą dingtelėjo, kad reikia ginti ne pompastiškus šūkius ir idėjas, o pačias paprasčiausias tiesas, nes būtent jos ir yra teisingos. Tai, dėl ko verta gyventi, yra paprasčiausias garbingumas, atjauta, kilnumas, džiaugsmas ir tikėjimas žmogiškumu ir dieviškumu.

Tik nežinau, ar tai šiandien galima apibūdinti tuo žodžiu – *paprasciausias*. Tai jau galbūt yra *nepaprasta*. Kodėl?... Todėl, kad mes esame įstrigę baisinguose žodžių ir sąvokų, moralinių dilemų ir truizmų brūzgynuose, nebesuvokiame (ar nebenorime suvokti) tikrosios žodžių reikšmės ir tingime mąstyti. Ir ne tik kritiškai ar dar kitaip.

Apskritai – mąstyti. R. Descartes *Cogito, ergo sum* (*Mąstau, vadinasi, egzistuoju*) jau yra išvirtęs į gausybę perfrazavimų. Ir vykusių, ir nevykusių, ir keistų, ir juokingų, ir kvailių. Ir, žinoma, keičiamas (ir kvestionuojamas) ne kuris kitas frazės žodis, o būtent *Cogito*.

Socialiniai tinklai, anot Umberto Eco, suteikė žodžio galimybę ne tik Nobelio premijos laureatams, bet ir gausybei idiotų. O pastarųjų balsas labai skardus, negana to, jie įnirtingai trokšta pasižymėti vienokiu ar kitokiu būdu. Žodis – ne išimtis. Taigi turime ką turime. Konstatavus, kad protingumas daugeliui jų nėra pagrindinė dorybė (nors šiu atveju turbūt veikia Dunning-Kruger dėsnis), mąstymą tenka traktuoti vos ne kaip reliktinį reiškinių, būdingą praėjusiam laikui ir beįnykstančioms populiacijoms.

Nors idiotai visgi nėra kvaili, nors tai paradoksalu. Idiotai paprasčiausiai turi savo tiesą ir užsispyrusiai jos laikosi. Jie nemėgsta abejoti. Pasitiki nuojauda. Nekenčia „neteisybės“. Jie kartais netgi simpatiškesni nei žmonės, turintys nepriekaištingą teisuolio reputaciją ir mėgstantys teisti kitus, ne tokius nepriekaištingus. Teisuoliai, žinoma, yra protingi. Jie vertina mąstymą – ypač kritinį, visur pabrėžia jo reikšmę. Idiotai neretai būna juokingi, o štai teisuoliai nemėgsta atrodyti juokingi. Nenuostabu – puikybei juokas visada yra kaip peilis į paširdžius.

Norint gyventi *paprastą* gyvenimą ir ginti *paprastas*, netgi banalias tiesas, reikia pasirinkti, kuo būti: idiotu ar teisuoliu, nusidėjėliu ar šventuoju. Pasirinkimas nedidelis. Bet jis būtinas, kitaip nuneš srovė – su pamuilėmis, putomis, plastiko šiukšlėmis, sausomis šakomis, klegesiu ir šurmuliu, akcijomis ir atrakcijomis. Nuneš ir pamirš.

O gelmė paslaptį tylės ir žvelgs į paviršių išmintingomis akimis, pilnomis kartėlio. Nes visa tai, kas sudaro būties prasmę, yra dar giliau, nei gelmė.

Renata Šerelytė

Melancholija.

efoto.lt nuotr.

ESU NEDAUG

Esu trapus ir lengvas qotėlis.

Esu nedaug. Esu labai nedaug.

Bet po manęs paliks prisiminimuose švelnus ir lengvas vasaros dvelkimas.

Esu grakštus ir lengvas išlenkimas.

Esu tik linija. Tik taktas. Ne daugiau.

Bet po manęs paliks prisiminimuose švelnus ir lengvas vasaros dvelkimas.

Vladas Šlaitas

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Medijų rėmimo fondas 2025 m. suteikė 18 000 Eur paremti projektą: **DRAUGAS** laikraščio diasporos žiniasklaida.

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Gelmės akys • 2-as psl. Leonas Peleckis-Kaktavičius. Likimo nepasirinksi. Jis renkasi tave (Eugenijus Ignatavičius, 2) • 3-as psl. Stanislovas Abromavičius. Mykolo Morkūno spaustuvė Kaune • 4-as psl. Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė. Legendinio estų kompozitoriaus Arvo Parto jubiliejui • 5-as psl. Ieva Marija Mendikaitė. Neil Gaiman: fikcija – melas, leidžiantis pažinti tiesą • 6-as psl. Algis Vaškevičius. Vienintelis Europoje medinių instrumentų festivalis „Medynės“ vėl džiugino muzikos mylėtojus • 7-as psl. Stanislovas Abromavičius. Mykolo Morkūno spaustuvė Kaune (tęsinys) • 8-as psl. Leonardas Andriekus. Eilėraščiai

Kitame numeryje: Marija Katiliūtė-Lacrima: viena ryškiausių religinės poezijos kūrėjų • Rudeninių renginių šiuipinys: filmai, knygos, pristatymai

RAŠYTOJO UŽRAŠAI

Likimo nepasirinksi. Jis renkasi tave (2)

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Tėsinys. Pradžia 2025 m. lapkričio 8 d. „Kultūroje“

Greit įsitikinau, kad ir dirbdamas Kultūros ministerijoje teatrams ne kažkuo tegaliu padėti. Nebent netrukdyti kurti. Pokalbiuose su pažįstamais tyčia atviraudavau, sakydavau, ką galvoju. Daugelis pritildavo. O vėliau išgirdau, kad mane kai kas įtaria esant užverbuotu. Užima tokį postą ir šitaip kalba. Provokatorius! Ši naujiena sukėlė ir juoką, ir liūdesį. Pagalvojau: jei net tarpusavyje meluosime vienas kitam, reikš galutinę KGB pergalę ir su Lietuva galime atsisveikinti jau šiandien.

Po studijų M. Gorkio literatūros institute mano karjera galutinai subliuško. Kai užėjau dėl darbo pas Kultūros ministrą Lionginą Šepetį (išvykstant mokytis buvo pažadėjęs išlaikyti etatą), norėjo prisiminti duoto pažado. Į prašymą buvo atsakyta klausimu: „Ar seniai buvai profilaktikoj? Na ten... ‘baltuosiuose’ rūmuose, pakalnėj?“ „Labai seniai. Prieš kokius devynerius metus“, – atsakiau. „Per daug myli Lietuvą, – tiesiai pasakė, kokia mano didžiausia bėda. – O laisvų vietų nėra.“

Ir ilgai nebuvo... Įdomiausia buvo naujojo Kultūros ministro Jono Bielinio logika. Kai aš, susitaręs su „Kultūros barų“ redaktoriumi dėl darbo Teatro skyriaus vedėju, užėjau pas ministrą gauti leidimo užimti šias pareigas, pasakė: „Matote, šiuo metu žurnalas yra partijos cėka dėmesio centre. Ir jeigu jūs su tokia biografija įvėlsite menkiausią ideologinę klaidą, bus dvigubai blogiau. Mes norime apsaugoti jus nuo pražūties.“ O Dieve, leiskite padaryti nors tą vieną klaidelę, maldavo širdis. Neleido.

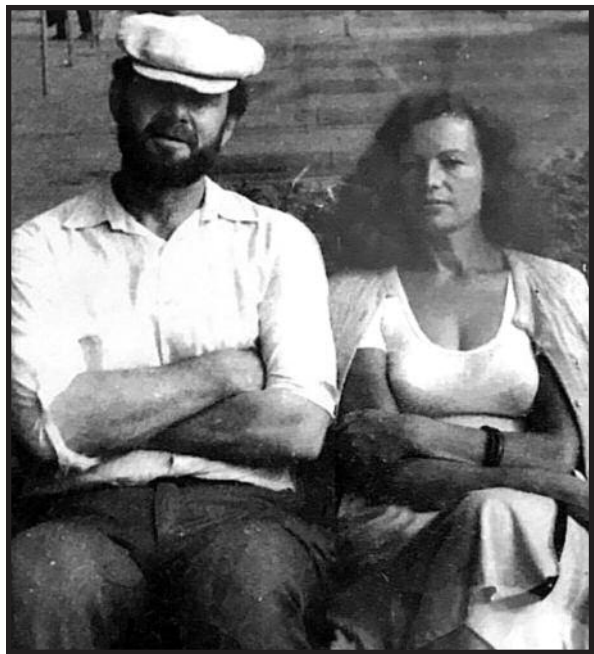
Kino studija buvo kvietusi dirbti redaktoriumi. Paašškėjo, kad mano asmens kortelė „baltuosiuose“ rūmuose guli ne tame stalčiuje. Teko aštuonerius metus dardėti į Kauną ir atgal, – priglaudė režisierius J. Vaitkus teatro literatūrinės dalies vedėjo pareigoms.

Ką reiškė skaudžiosios patirtys, pradedant rašytojo kelią? Apie ką galima ir apie ką negalima rašyti, po tokių patirčių turbūt didelių klausukų nebekildavo? O kokios buvo Jūsų slaptosios mintys? Ką pavyko realizuoti?

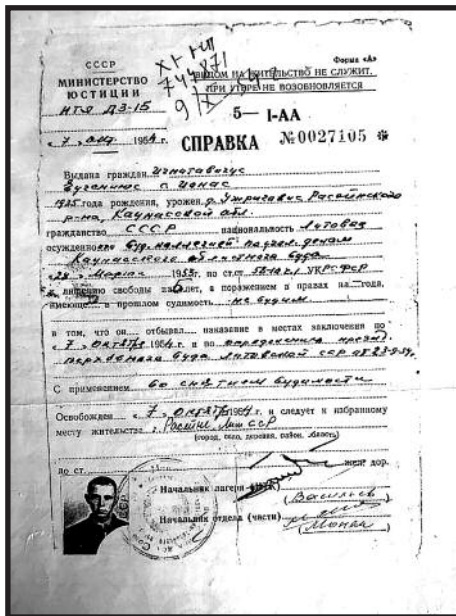
Už spygliuotos vielos buvome kur kas laisvesni. Bičiuliai leido net slaptą, ranka rašytą žurnalėlį „Tėvynės aidas“, į kurį patekdavo ir mano eilutės. Niekas neįskundė, nors jis ir keliaudavo per rankas. Pavyko išleisti dvylika numerių. Kalbėdavom ką galvojom, net dainuodavom ir giedodavom giesmes Kalėdų ar Velykų progą.

O grįžus į „didžiąją“ zoną teko prikąsti liežuvį. Kūryboje net neužsimindavai apie patirties bagažą. Gal kada ateis laikas, o dabar – pralįsk pro adatos skylutę. Ieškok niekam neužkliūvančių, pasyvių personažų, denkis gamta, vaikystės naivumu, sugalvotais kaimo keistuoliais, kuo toliau nuo politikos ir ideologijos.

Apie asmeninę patirtį prasmuko tik vienintelis apsakymas pirmojoje knygoje „Lenktynės su saule“.

Eugenijus su žmona Brone

E. Ignatavičiaus bylos fragmentas

Eugenijus Ignatavičius

Ir tai – tik nuojaautos, užuominos, kurias suprato tik žinantys mano praeitį. Visi kiti patirties klodai vidinės cenzūros vašku buvo stropiai užakuoti, kaip medus bičių koryje.

Ar būta kūrinio, kurį skelbėte daugiau nei bet kada rizikuodamas? Jei taip, kuo tai baigėsi?

Rizikuoti buvo itin rizikinga. Pavyzdžiui, vien dėl pavadinimo „Sibiras“ novelė ilgai išgulėjo „Mokslivio“ žurnalo redakcijos stalčiuje. Iš tikrųjų tai – nekalta rusų kareivio palikto arklio istorija. Vien žodis „Sibiras“ kėlė pernelyg galias asociacijas. Pirmas apsakymas, kurį parašiau be vidinės cenzūros ir ne labai tikėdamas, kad išspausdins, buvo „Upė į rytus“, įteiktas „Pergalės“ žurnalui. Žinoma, nespausdino keletą metų, nors skyriaus vedėjas J. Požėra įvertino kaip vieną stipriausių to meto novelių. Rašiau ir galvodamas apie knygą, kurią išleisiu, kai būsimе laisvi. Dėl visa ko. Tačiau į artimą pažintį įbruktas agentas daktarėlis, atnešdavęs mamai vaistų, užuodė juodraščius. O Antanas Terleckas, vaišindamasis su draugais „Dainavos“ restorane, išvydo iš vieno saugumiečio kišenės ant grindų iškritusią knygelę, kurią pavartęs aptiko mano pavardę: „E. Ignatavičius rašo antitarybinį kūrinį, kurį laiko stalčiuje.“ Net per motinos laidotuves lydėjo du agentai, mat jose dalyvavo keletas ne itin lojalių rašytojų.

Iš vieno „Varpų“ vakaro Rašytojų sąjungos klube, tiksliau, iš to, kas vyko po jo, labiausiai įsiminė Jūsų ir dailininko Algimanto Švažo dainavimas. Ir kažkoks giliai slyptintis, tačiau ir matomas liūdesys. Neabejotina, jog daina Jūsų gyvenime daug ką reiškė. Na, o nuotaika, paženklinta aki-vaizdžiu liūdesio ženklu, – kaip vienas iš būdo bruožų, prieš kurį net šventinė aplinka nieko nereiškia?

Dainuoti mėgau nuo vaikystės. Mama ir tėvelis buvo giesmininkai, jaunystėje giedojo parapijos chore. Senelis iš mamos pusės – Vadvirgio bažnyčios maršalka, pramatorious, dainavo ir giedojo stipriu baritone. Ir namuose dažnai skambėjo daina, o giesmės – šv. Mišių laiku. Ypač žavėdavo mojavų giedojimai kaimo troboj. Pagrabų giesmės iki šiol tebeskamba ausyse, su gražiais senoviškais žodžiais, pažadintais iš pageltusių kantičkų. Dainoje prisikelia nuėję gyvenimai, atsigaua jų džiaugsmas ir skausmas, pabunda amžinumo ilgesys. Į dainą sudėta Tėvynė, buvusiųjų ir tavo energija, esatis. Tai – nematomų dvasių dialogas, įkvepiantis pasitikėjimą pasauliu ir savimi. O tikras grožis visada sukelia liūdesį dėl savo netobulumo ir laikinumo. Juk kažkam šią akimirką ne itin linksma.

Maskva, Leningradas sovietmečiu garsėjo ir kaip disidentų, intelektualų, nepatenkintų esatimi, centrai. Ar, studijuojant M. Gorkio literatūros institute, teko susidurti su kitais mąstančiais? Gal ir savilaidos būdu išleistų knygų teko skaityti?

Mokantis Maskvoje šviesiausius estetinius išpučius paliko *Tagankos*, *Sovriemieniko* ir *Na Maloj Broni* teatrai. Ten dirbo talentingi režisieriai Jurijus Liubimovas, Olegas Jefremovas, Rusijos teatro meno pasididžiavimas Vladimiras Vysockis. Maža-

jame teatre tebevaidino scenos meistras Igoris Iljinskis ir daug kitų talentingų, gabių artistų. Tai buvo atšilimo laikotarpis, lydimas naujų sceninės raidos formų, interpretacijų ieškojimo metas.

Su kitaminčiais susidurta ne tik bičiulių tarpe, bet ir sostinėje, už bendrabučio sienų. Iki šiol palaikome draugiškus ryšius su itin mielu ir šauniu žmogumi, užkietėjusiu antikomunistu rašytoju, o dabar dar ir pravoslavų cerkvės dvasiškiu Michailu Ardovu bei jo žmona Liudmila. Tai – senokai mirusio rašytojo sūnus bei garsaus aktorius Aleksejus Batalovo (jiedu ne vieno tėvo) brolis. Jų šeimą sieja artimi ryšiai su rusų poezijos viršūne – Ana Achmatova. Teko net nakvoti *Maloj Ordynkoj*, senajame Ardovų bute, po tomis pačiomis ikonomis ir lampadomis, prieš kurias melsdavosi A. Achmatova. Dabartinis jų butas I. Černiachovskio gatvėje buvo mano antrieji namai, sielos atgaiva. Miša visada pažerdavo linksmų anekdotų, žinojo emigravusių į Vakarus literatų likimus, ištraukdavo savo ir Aleksandro Solženicyno bei kitų disidentų kūrybos, samizdato leidinukų, kuriuos skaitydavau ten pat, nes bendrabuty būtų nesaugu. Užsimezgė draugiški ryšiai su ne kartą Lietuvoje buvusia teatro kritike Lida Finkelšteina bei jos vyru. Iš jų gavau paskaityti Paryžiuje šviežiai išleistą Osipo Mandelštamo žmonos prisiminimų knygą. Su jais svečiavausi net A. Sacharovo dukros ir žento namuose, trumpai teko pasimatyti ir su Jelena Bonner. A. Sacharovas tuo metu buvo tremtyje, berods, Kaukaze. Nuo teatrinių studijų laikų gerai pažįstamas režisierius Jonas Jurašas *Sovriemienike* statė W. Shakespeare „Makbetą“. Tai – istorija, nuskambėjusi per visą Sovietų Sąjungą. Buvau pakviestas į paskutinę peržiūrą, t. y. spektaklio priėmimą, kuriame dalyvavo aukšti kultūros ir partijos valdžios šulai, garsūs šekspyrologai. Deja, po specialistų aukšto įvertinimo už novatoriškumą ir smogiančią formos bei turinio įtaigą spektaklis buvo uždraustas. Maskvoje, vis tik neišsivadavusioje iš tradicinio teatro šampų ir flirto su valdžia, J. Jurašo „Makbetas“ buvo „balta varna“, ne tik forma, bet ir atvira koncepcija sovietų hierarchijai kirtu per kelius. Toji peržiūra, regėta nedaugelio „išrinktųjų“, buvo vieninteliu ir paskutiniu spektakliu.

Pasimokę Maskvoje brolišką respubliką atstovai, mano kursioakai, grįžę į namus, pakilo karjeros laiptais. O aš – atvirkščiai, nuriedėjau žemyn.

Kaip Paties gyvenime atsirado teatras, dramaturgija, kinas? Kuo patraukė scena ir ar pateisino lūkesčius?

Teatro vaikystėje nemačiau. Išskyrus Tris Karalius, kurių labai bijojau. Tačiau teatrą susikurdavom patys – vaidinome vokiečius, sribus, miškinius, šnapsdirbius, motinų sukniom apsisiautę laikėme mišias. O kartą, užsidėjęs tėvo skrybėlę, nusipaišęs anglimi ūsus, užsimetęs mamos palatą, su lazdele pasiramsčiuodamas perėjau per mūsų nedidelį kaimelį. Niekas nepažino. Tapau kažkuo kitu. Pajutau neapsakomą pasitenkinimo saldumą.

Nukelta į 8 psl.

Mykolo Morkūno spaustuvė Kaune

Stanislovas Abromavičius

1992 metais, jau atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, JAV lietuvių išeivių organizacija „Lietuvių fronto bičiuliai“ nutarė perkelti į Kauną Čikagoje veikusią Mykolo Morkūno (1916–1999) spaustuvę. Ji ten spausdino lietuviškas knygas, leidinius. 1993 m. pakviestas atvyko inžinierius iš Kauno Vidmantas Zavadskis. Į Lietuvą buvo išsiųstas konteineris su šios spaustuvės įranga.

Morkūnas Mykolas – ekonomikos mokslų daktaras, spaustuvininkas, knygų leidėjas gimė 1916 m. vasario 17 d. Paysliškio kaime (dabar – Pasvalio rajonas). Mokėsi Biržų „Saulės“ gimnazijoje, kurį laiką studijavo kunigų seminarijoje. 1940–1944 m. studijavo Vilniaus universitete. 1944 m. Vilniuje įkūrė spaustuvę, kuri spausdino antinacinio pogrindžio laikraštį „Laisvas žodis“. Pasi-raukęs į Vokietiją, Insbruko universitete studijavo ekonomiką. Iškė Freiburgo meno mokyklą.

Persikėlęs į Jungtines Amerikos Valstijas, Čikagoje įsigijo spaustuvę, kurioje 1951–1992 m. spausdino lietuviškas knygas, leidinius „Akiračiai“, „Lituanus“, „Medicina“, „Metmenys“, „Technikos žodis“, plakatus, kitus spaudinius. 1998 m. už nuopelnus Lietuvai prezidentas Valdas Adamkus M. Morkūną apdovanojo Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino trečiojo laipsnio ordino Riterio kryžiumi. Mirė Mykolas Morkūnas 1999 m. balandžio 15 dieną Čikagoje. 2010 m. kovo 30 dieną palaikai atlydėti į Kauno Petrašiūnų kapines...

Morkūnas Kaune su pagalbininkais įkūrė spaustuvės skyrių, pavadinę „Morkūnas ir Ko“, vėliau ir leidyklą „Naujasis lankas“. Vieni iš spaustuvės bei leidyklos kūrėjų ir vadovų Kaune buvo Žemės ūkio statybos projektavimo institute (ŽŪSPI) dirbę inžinieriai Tautvydas Majauskas ir jau minėtas Vidmantas Zavadskis. Spaustuvė „Morkūnas ir Ko“ pradėjo veikti 1993 m. nuomojamose iš Kauno politechnikos instituto patalpose Studentų gatvėje su iš Čikagos atvežta spaustuvės įranga. 1994 m. buvo įsteigta leidykla „Naujasis lankas“, kurios vadovu tapo V. Zavadskis (1944–2014), po to – T. Majauskas (g. 1951 m.). Vėliau spaustuvė įsigijo nuosavas patalpas, pirkė papildomos įrangos.

Tautvydas Majauskas studijavo Kauno politechnikos institute (dabar KTU), baigęs čia ir dirbo, vėliau darbavosi Žemės ūkio statybos projektavimo institute (1977–1994) grupės vadovu, skyriaus viršininku, o nuo 1993 m. tapo spaustuvės „Morkūnas ir Ko“ direktoriumi. Buvo savanoriu 1991 m. sausio 13-osios įvykiuose Vilniuje, saugojo Lietuvos Seimą. Apdovanotas Sausio 13-osios medaliu, taip pat dalyvavo „Į Laisvę“ fondo veikloje, buvo jos valdybos narys.

Naujos spaustuvės bei įkurtos leidyklos „Naujasis lankas“ vadovai veiklos kryptį suformavo kaip patriotinę, kultūrinę, moralinę ir politinę. Nemažą dalį čia leidžiamų leidinių sudarė ir tebesudaro knygos, žurnalai, laikraščiai rezistencijos temomis, tremtinių atsiminimai, religinės tematikos leidiniai

Jonas Zavadskis Irkutske, 1959 m.

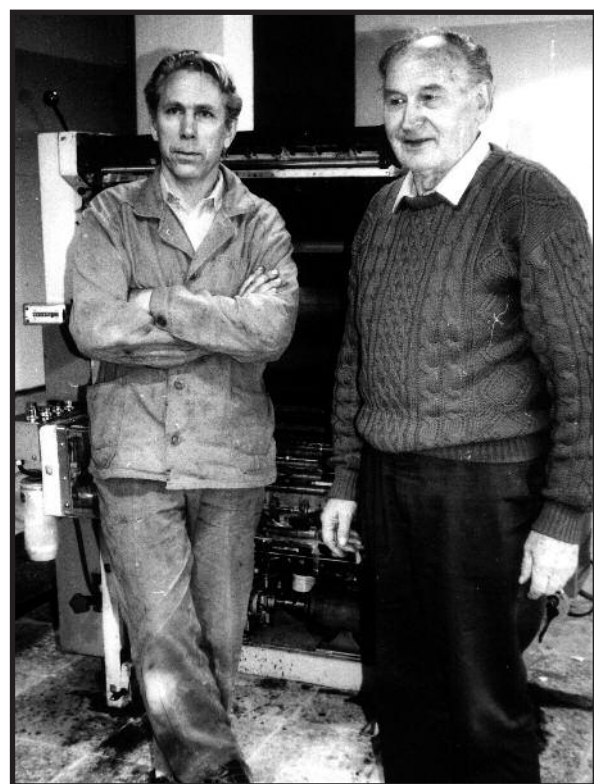
ir pan. Čia keletą metų buvo leidžiamas žurnalas „Į Laisvę“. „Naujojo lanko“ leidykla per ketvirtį savo gyvavimo amžiaus išleido tūkstančius leidinių. Tai pripažintų ir pradedančių autorių grožinės knygos, meniniai albumai, poezijos rinkiniai.

Spaustuvė yra išspausdinusi didžiąją dalį Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) išleistų knygų. Tarp jų – J. Lukšos-Daumanto „Partizanai“ ir J. Lukšos-Daumanto „Laiškai mylimosioms“, „Lietuvos partizanų Tauro apygarda 1945–1952“, „Didžiosios Kovos apygardos partizanai“, „Tremties vaikai“, „Partizanų Motinos“, „Laisvės kovų archyvo“ tomai ir kt. Kaune išleisti ir 31 žurnalo „Į Laisvę“ numeris, B. Brazdžionio, J. Blekaičio, A. Radžiaus, I. Urbono, kunigų A. Paškaus ir St. Ylos ir kt. knygos. Čia pasaulį išvydo rašytojų L. Inio, A. Mikutos, A. E. Puišytės, R. Keturakio, L. Gustainio, J. Juškaičio, M. Martinaičio, E. Janušaičio, V. Vaitkevičiaus, kun. R. Mikutavičiaus knygos. Spaustuvės 20-mečiui Lietuvoje išleista V. Babonaitės-Paplauskienės knyga „Spaustuvininkas Mykolas Morkūnas ir „morkūniečiai“. Joje aprašomas spaustuvės įsikūrimas Kaune, direktoriaus T. Majausko veikla.

Štai kaip apie kitą vadovą Vidmantą Zavadskį yra atsiliepusi knygų redaktorė Violeta Mickevičiūtė: „Tai buvo nepaprastai šviesus, dosnus žmogus, pats tremties vaikas, itin atidus visam mūsų kraštui: vis informuodavo, progai pasitaikius, kur jų leidžiamuose leidiniuose paminėti Kybartai, Vilkaviškis ar mūsų kraštiečiai... Jo rankomis maketuoti reikšmingi rajonui leidiniai: Kauno muzikinio teatro primadonos kybartietės Bernardos Petravičiūtės ‘Neatplėsti lai-

kai’, pilviškietės, gyvenančios Australijoje, Marijos Augustinienės-Grabauskienės atsiminimų knygos ‘Kur mano tėviškė? Sibiras-Lietuva-Australija’ bei ‘Po Pietų kryžiumi’, taip pat Pasaulio kybartiečių draugijos leidinys ‘Alsavės Kybartais. Įvadas į kraštotyrinį Vytauto Mickevičiaus palikimą’“. Panašiai apie šio žmogaus darbus atsiliepia ir kitų rajonų kultūros žmonės.

Paminėtini ir kitų autorių leidiniai – prof. Donato Stakšaičio paruoštos Mons. Alfonso Svarinsko atsiminimų knygos „Nenugalimasis“ tomai, Birutės Mažeikaitės-Ramanauskienės prisiminimų knyga „Partizanė Vanda“. Autorė – Lietuvos partizanų vado Adolfo Ramanausko-Vanago žmona ir bendražygė. Knygos sudarytoja – jų dukra Aukšutė Ramanauskaitė-Skokauskienė. Partizaninis karas moterims buvo ypač sunkus ir sudėtingas, bet pasirinkusios laisvės kovotojų kelią jos už Lietuvos laisvę aukėjo gražiausius savo gyvenimo metus... Knyga gausiai iliustruota nuotraukomis – nuo prieškario iki šių laikų, įamžinant partizaninio karo heroizmą.

V. Zavadskis ir M. Morkūnas Kaune įkurtoje spaustuvėje, 1993 m.

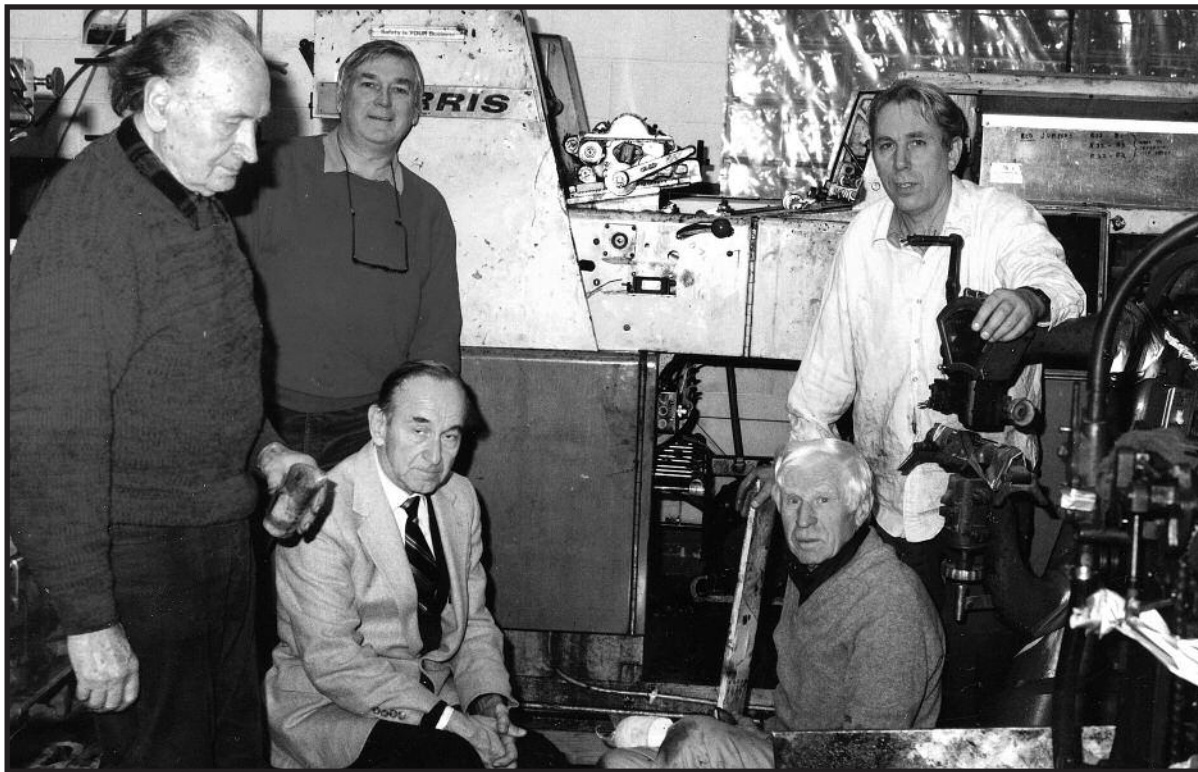
Spaustuvėje „Morkūnas ir Ko“ ir aš esu atspausdinęs 12 istorinių savo knygų apie Lietuvos partizanus, jų motinas, tremtinius. Vidmantas Zavadskis ir Tautvydas Majauskas buvo vieni iš LPKTS septynių knygų serijos „Tremties vaikai“ išleidimo skatintojų ir rėmėjų.

Prasminga knyga išleista ir V. Zavadsko bei T. Majausko sumanymu. Vidmantas džiaugėsi ir dėkojo JAV gyvenančiai dr. Rožei Šomkaitei už jį palaikančią idėją su pratarne parašiusia tremtine Irena Kurtinaityte sudaryti ir išleisti šioje spaustuvėje autentiškų prisiminimų knygą „Sibiro vaikai“ iš tuomet vaikiško amžiaus buvusių tremtinių pasakojimų apie tai, ką jie tada patyrė ir išgyveno Sibire, patekę į sudėtingas tremties sąlygas: badą, vargus, alinamą fizinį darbą, žeminimą. Sumanymas buvo puikus dar ir dėl to, kad didesnė tiražo dalis būtų išdalinta Lietuvos mokykloms. Vidmantas atrinko numatytos išleisti knygos herojus, gavo leidimus publikuoti biografijas. Iliustracijoms nupiešti jis pasitelkė savo sūnų Marių.

Išleisti trys leidimai. Pirmasis – 1 500 egzempliorių tiražu, 1 200 knygų padovanotos mokykloms, kad jaunimas žinotų savo tautos istoriją. Antrasis leidimas buvo šiek tiek papildytas ir pataisytas, o trečiasis, išleistas 2013 m., papildytas gerokai, papasakojant, koks buvo tolimesnis tų tremtinių gyvenimas ir likimas.

Paskutinis leidimas – Živilės Gimbutaitės išverstas į anglų kalbą siekiant jį platinti JAV ir kitose šalyse. Sakoma, kad jai tai buvusi nelengva užduotis, nes tremtinių prisiminimuose gausu rusiškų, sunkiai verčiamų ir kitas kalbas žodžių. Buvo keli šios knygos pristatymai Lietuvoje ir užsienyje. Tais metais vykusios Gedulo ir Vilties dienos paminėjime LR Seime veikė M. Morkūno spaustuvėje Kaune išleistų patriotinių knygų paroda.

Nukelta į 7 psl.

M. Morkūno spaustuvėje Čikagoje. Iš k.: stovi Mykolas Morkūnas, Klementė Dedela, Vidmantas Zavadskis, sėdi Viktoras Naudžius ir Alfonsas Pargauskas, 1992 m.

Legendinio estų kompozitoriaus Arvo Pärto jubiliejui

apvalančios sielą giesmės – LVSO salėje per alterntyvios muzikos festivalį „Gaida“

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

Lapkričio 5 dieną Lietuvos valstybinio simfoninio orkestro salėje klausytojai pasijuto tarsi šventykloje: Latvijos radijo choras („Grammy“ laimėtojas), diriguojamas Kasparo Putninio, atliko „Kanon pokajanen“, šiemet 90-metį švenčiančio estų kompozitoriaus Arvo Pärto (g. 1935) kūrinį pagal Atgailos kanono tekstą. Koncertas buvo skirtas kompozitoriaus jubiliejui.

Estų kompozitoriaus kūrinio (atgailos giesmių) tekstas yra „Atgailos mūsų Viešpačiui Jėzui Kristui kanonas“, stačiatikių himnas. Tekstas dainuojamas bažnytine slavų kalba.

Inspiruotos tikėjimo ir maldų atgailos giesmės senąja kalba. Argi ne prasminga visoms tautoms karų akivaizdoje: estų kompozitoriaus įgarsintos bažnytinės giesmės senąja slavų bažnytine ortodoksų kalba (IX a. pab. ją suprato daugelyje šalių: Bizantijoje, Bulgarijoje, Graikijoje, Kroatijoje, Serbijoje, Kijevo Rusioje, LDK, Rusijoje, kt.) atliktos latvių choristų Lietuvos koncertų salėje, kūrinys užsakytas Kelno katedros atstatymo jubiliejui. Stačiatikių himno tekstas giedamas senąja bažnytine slavų kalba ir, laikantis rusų ir bizantijos sakralinės chorinės muzikos tradicijos, giedamas *a cappella*.

Arvo Pärto centras Estijoje

NVSO koncertų salėje skambėjo aštuonios Atgailos kanono giesmės, kurias atliko daugiabalsis choras: 12 vyrų ir 12 moterų, sėdinčiųjų puslankių salėje vienas prieš kitą, o jų instrumentai tebuvo jų balsai: bosai, tenorai, kontratenorai, sopranai... diriguojant Kasparui Putniniui.

Kūrinio sandara. Rytų ortodoksų bažnyčios kanoną sudaro devynios odės (giesmės), nors paprastai giedamos aštuonios. Kiekviena odė prasideda irmu, liaupsinančiu Viešpatį (dažniausiai – iš Senojo Testamento), po kurios seka keturi *troparijai*, išreiškiantys atgailą ir sielvartą dėl silpnumo, pvz., Dieve, pasigailėk nuodėmingojo... Kažkuo primenantys atgiedojimus prie mirusiojo.

Paprastai antroji odė praleidžiama dėl jos griežtumo. Ryškiausia išimtis yra Šv. Andriejaus Kretiečio Didžiojo atgailos kanonas, kuris giedamas

per Didžiąją gavėnią. Daugumoje kanonų, įskaitant ir šį, II odei nėra teksto, todėl „Kanon Pokajanen“ nėra II odės. Kūrinys beveik išimtinai d-moll. Tarp frazių dažnai būna tylos pauzės, prieš chorui tęsiant

dainavimą (ši priemonė naudojama visame kūrinyje). Visose odėse išlaikoma bendra balso dispozicija: pirmoje ir trečioje odėse bosas dainuoja melodiją, o tenoras – harmoniją; antroje odėje sopranas ir altas dainuoja melodiją, o tenoras – harmoniją; paskutinėje odėje altas ir tenoras dainuoja melodiją, o sopranas – harmoniją.

Tiek pirmoje, tiek troparijuose laikomasi rusiško giesminio dainavimo ypatybių, kai pirmasis dainuojamas, o antrasis – rečitatyviai. Du antifoniniai atsakymai yra „*Pomiluy mya, Bozhe, pomiluy mya*“ („Pasigailėk manęs, Dieve, pasigailėk manęs“) ir Mažoji doksologija („*Slava Ottsu i Sėnu i Svyatomu Duhu* / „Garbė Tėvui ir Sūnui ir Šventajai Dvasiai“; „*I nėnye i prisno i vo vyeki vyekov. Amin* / „Dabar ir visados, ir per amžių amžius. Amen.“). Pirmojoje naudojama giedojimo efekto kombinacija tarp balsų. Antroji atliekama ritmiškai unisonu. *Intermezzo* posmai turi ryškų muzikinį charakterį, kuris artimesnis bizantiško stiliaus giesmėms nei labiau rusiškos įtakos paveiktos odės. Odės stiprėja artėjant prie kiekvienos intermezzo dalies, traktuojant ją kaip mažą kulminaciją. Malda po kanono yra intensyviausia iš visų kulminacijų, atitinkanti maldos funkciją.

Romanas apie kompozitorių Arvo Pärto lietuviškai. 2022 m. leidykla „Aukso žuvys“ išleido grafinį romaną apie kompozitorių Arvo Pärtą – „Tarp dviejų garsų“, iliustruotą estų grafikos dizainerio ir komikso Joono Sildre (g. 1980 m.), į lietuvių kalbą vertė Viltarė Urbaitė. Knygoje pasakojama apie A. Perto muzikinių ieškojimų kelią nuo vaikystės iki tada, kai šeima turėjo palikti Estiją. Ir apie 1976 m. A. Perto atrastą unikalų savitą *tintinnabuli* (lot. varpeliai) stilių, kuris jo kūrybą garsina visame pasaulyje. Knyga lietuvių kalba išleista pagal ES remiamą vertimų projektą *Keliautojai laiku*.

Kompozitorius Arvo Pärto

Kanon pokajanen: monumentalus ir stambiausias keturių dalių kūrinys mišriam chorui a cappella. Jį kompozitoriui Arvo Pärto užsakė KölnMusic GmbH – Kelno katedros pastatymo 750-osioms metinėms paminėti. „Kanon pokajanen“ kūrimas užtruko daugiau nei dvejus metus, o laikas, kurį „praleido kartu“, buvo nepaprastai praturtinantis. Tai galbūt paaiškina, kodėl ši muzika jam tiek daug reiškia. Premjera įvyko Kelno katedroje 1998 m. kovo 17 d.: atliko Estijos filharmonijos kamerinis choras, diriguojamas Tõnu Kaljuste.

Kūrinio istorija. Arvo Pärtas prieš daugelį metų susidomėjo stačiatikių bažnyčios tradicija, aptikęs tekstą, kuris jam padarė gilų įspūdį, nors tuo metu jo negalėjo suprasti. Tai buvo Atgailos kanonas. Tada nusprendė jį įgarsinti visą – nuo pradžios iki pabaigos. Tai leido jam pasilikti prie jo, jam atsidėti; ir bent jau jo įtaka jam nesumažėjo, kol nebaigė partitūros. Kanono (hinnografijos) žodžiai, pasak kompozitoriaus, jam labai svarbūs: jie apibrėžia muziką ir; be to, „muzikos konstrukcija remiasi teksto konstrukcija“. Muzikos struktūros pagrindas – būtent „Atgailos kanono tekstas“.

Kanon pokajanen NVSO koncertų salėje.

L. Vasiliauskaitės-Rožukienės nuotr.

Fragmentas iš animacinio filmo „Koralaina ir slaptas pasaulis“ (Coraline, rež. Henry Selick, 2009)

Neil Gaiman: fikcija – melas, leidžiantis pažinti tiesą

Ieva Marija Mendeikaitė

Neil Gaiman – ganėtinai gerai plačiai visuomenei žinomas anglų rašytojas, savo literatūrinį kelią pradėjęs nuo straipsnių ir apžvalgų rašymo įvairiuose vietiniuose to meto laikraščiuose bei žurnaluose, vėliau pradėjęs kurti komiksus, romanus bei knygas vaikams.

Savo išskirtinių, mitais ir legendomis, mitinėmis būtybėmis bei kitais įvairiais personažais pripildytą literatūrinį kelią autorius neabejotinai pasirinko pastūmėtas savo mamos, kuri tuo metu dirbo bibliotekininkės darbą ir savo sūnui dažnai namo parnešdavo įvairių pasakų apie mitines būtybes, fantastinius pasaulius.

Turbūt toks fantastinio pasaulio įvertinimas ankstyvoje jaunystėje autorių paskatino kurti būtent šia kryptimi, arba, kaip jis pats yra pasakęs: „Mokėti aprašyti tai, ką mes matėme ir patyrėme šimtus kartų taip, tarsi niekada to nebūtume matę ar darę.“ N. Gaiman yra neabejotinai įdomi asmenybė, talpinanti daugybę skirtingų idėjų bei savo

tišką požiūrį į gyvenimą ir kūrybą, pavyzdžiui, kartą autorius yra pasakęs, kad „laisvu laiku galima arba nieko nedaryti, arba rašyti, bet jokių kitų trukdžių turėti negalima“.

Tai parodo ir kūrėjo discipliną, ir įprasmina rašytojo amatą, suteikiant pastarajam papildomos pagarbos. Autorius ne kartą paminėjęs, jog jis, būdamas vienu iš daugelio rašytojų, turi „tiek pinigų, kiek tik sveiko proto žmogus gali geisti, nes turi viso pasaulio laiką darbui“, kitaip tariant, N. Gaiman švelniai sufleruoja, kad pagrindinis vertės matas jo akyse – laikas, todėl kūrybinė laisvė yra ir dovana, ir tikra atsakomybė, ir didžiausias vertės vienetas, užimantis daugiau vietos galvoje nei bet kokios sumos monetų piniginėje.

Kurdamas knygas autorius dažnai renkas aprašyti tokias temas kaip mitai, pirmykščių galių vaidmuo, įvairios dievybės, vaikystės prisiminimai, atmintis, įsitikinimai, pasakos ir realybės sankirtos. Pačios žinomiausios autoriaus knygos – „Amerikos dievai“ (istorija, menanti mitinės ir modernios pasaulėžiūros sankirtas Amerikoje), „Karolaina“ (knyga vaikams, parodanti tamsųjį pabaisų pasaulį, savaip primenantį Tim Burton kūrybą), „Kapinių knyga“ (pasakojanti apie vaiduklišką tapimo suaugusiu siužetą).

Dar viena labai gerai Neil Gaiman filosofiją atspindinti knyga – „Al Sarrantonio“. Šioje knygoje surinkta daugybė skirtingų trumpų istorijų iš įvairių trumposios fantastikos autorių; ji atskleidžia, kaip įsivaizduojamoji fikcija

nėra naudojama tik pabėgimui nuo savęs ar supančio pasaulio, kaip daugelis kartais gali ją suprasti, ji parodo, kiek daug realybės gali būti nematomos, kiek daug jos slepiasi po pirminiu sluoksniu ir būtent su fantastikos žanru galima mėginti ją iššifruoti ir geriau pažinti.

Pavyzdžiui, viena iš šios knygos redaktorių pasirinktų pagrindinių minčių – anksčiau minėtoji frazė apie tų pačių dalykų kūrybą nauja perspektyva, gebėjimas aprašyti tai, ką kasdien matome ir patiriame taip, tarsi niekada anksčiau nebūtume to regėję ar patyrę. Ši citata labai gerai atspindi N. Gaiman tikėjimą, jog fikcija nėra tik apie drakonus ir fejas, tačiau visų pirma ji yra apie mus visus ir mūsų kasdienybę.

Skirtingos perspektyvos, vaizduotės suteikiama galia atpažinti ir įžvelgti kuria naujas mintis ir leidžia dar geriau pažinti. Žinant tai ir vėliau skaitant „Al Sarrantonio“ istorijas nesunku suprasti, kodėl būtent tam tikros istorijos įtrauktos į knygą. Jos visos atspindi N. Gaiman ir Sarrantonio vertybes, literatūrinę skonį ir vizualinę autorių kūrybos kryptį. Šioje vietoje svarbu paminėti N. Gaiman citatą: „[...] fikcija mums suteikia empatiją, priverčia mus pasinėti į kitų žmonių mintis, dovanoja galimybę pažvelgti į pasaulį jų akimis. Fikcija yra melas, kuris mums leidžia pamatyti tikrus dalykus iš naujo, ir dar kartą, ir dar kartą“, taip dar kartą pabrėžiant, kad fikcija – įrankis, kuriantis bendrumą ir supratimą.

Turbūt nenuostabu, kad viena mėgstamiausių autoriaus knygų vaikystėje ir ankstyvoje paauglystėje buvo J. R. R. Tolkien „Žiedų valdovas“, o vienas labiausiai autorių paveikusių rašytojų – H. P. Lovecraft. Matyt, todėl autoriaus kūryboje itin giliai jaučiama, jog rašomi kuriami tekstai yra gyvi, tarsi savaime toliau plėtojasi patys, paveikdami skaitytoją būtent ten, kur reikia.

Šiandien galima drąsiai teigti, jog N. Gaiman gyvenimas – savotiškas konstruktas tarp meilės skaitymui ir istorijų pasakojimui, prasidėjęs dar ankstyvoje jaunystėje, o kūryba – geras mišinys tarp transformatyvių, išgalvotų ir stebėtinai asmeninių istorijų, kurios sužavi savo poveikumu ir siužetais. N. Gaiman konstruojamas tiltas tarp fantastikos ir realybės, tarp vaikų ir suaugusiųjų auditorijų, literatūros ir pop kultūros sankirtos yra būtent tie elementai, kurie autoriaus kūrybą daro tokia unikalia.

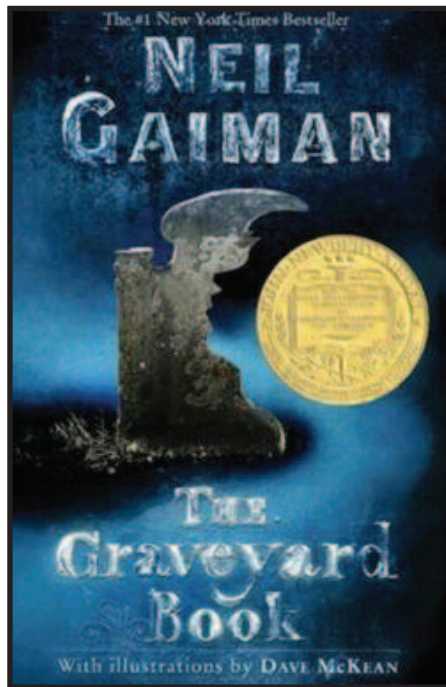
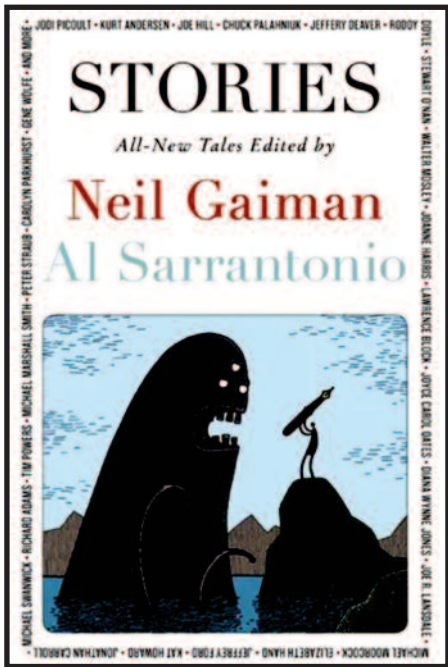
Rašytojas (ir jo įstabiai vaizduotė) yra gavęs Hugo, Nebula, Bram Stoker, Locust, Carnegie Medal, World Fantasy Awards premijas ir sulaukęs pripažinimo, įrodančio, kokią įtakos zoną yra suformavęs šiuolaikiniame literatūros pasaulyje.

Šiandien N. Gaiman gyvena Jungtinėse Amerikos Valstijose, Wisconsin valstijoje, tačiau dažnai aplanko dalį savo šeimos, pasilikusios Jungtinėje Karalystėje, kadangi šeima, kaip ir literatūra, anot autoriaus, užima pagrindines gyvenimo kuriamos prasmės vietas. Įdomu ir tai, kad N. Gaiman – ne tik rašytojas, nuolatos vis kažką kuriantis ir neturintis jokių kitų hobii, jis taip pat yra muzikos, meno, gamtos bei populiarijosios kultūros mėgėjas, dažnai dalyvaujantis gyvuose istorijų pasakojimų renginiuose, kuriuose nemažai laiko skiria pasakodamas savo istorijas susirinkusioms auditorijoms.

Kitaip tariant, rašytojo laisvas laikas skirtas „pamaitinti“ savo smalsumą ir vaizduotę, susipažinti su jį supančiu pasauliu, jame pasivaikščioti, patirti naujų idėjų, klausytis muzikos ir leisti laiką su šeima. Arba įtraukti kūrybą ir kasdienio gyvenimo rutiną į vieną ir tą patį matą, konstruojant paprasto, o tuo pačiu ir labai fantastiško (fantastinio) gyvenimo ritmą.

Neseniai atradau N. Gaiman kūrybą ir supratau jo dėliojo pasaulio viziją bei turimų vertybių kraštį, todėl pasidarė daug smagiau ne tik leistis į jo kuriamų siužetų vingrybes, tačiau ir apskritai dirbti kasdienius gyvenimo darbus ar kažką vis veikti palyginti rutiniškoje kasdienybėje.

Labai rekomenduoju Neil Gaiman kiekvienam; ar tai būtų Neil Gaiman, apie kurį šiandien rašiau aš, ar jūsų pačių sukonstruotas Neil Gaiman, tykiaai glūdintis nematomuose kasdienybės šurmulio verpetuose.

Neil Gaiman. The Graveyard Book

Neil Gaiman

Darius Klišys surengė jau vienuoliktąjį „Medynių“ festivalį

Festivalio uždarymo renginyje susijungė nebylus kinas ir šiuolaikinė muzika

Vienintelis Europoje medinių instrumentų festivalis „Medynės“ vėl džiugino muzikos mylėtojus

Algis Vaškevičius

Marijampolėje neseniai baigėsi visą mėnesį trukęs jau vienuoliktasis tarptautinis medinių pučiamųjų instrumentų festivalis „Medynės“. Unikalus ir vienintelis toks Europoje festivalis, organizuojamas birbyninko, kompozitoriaus Dariaus Klišio šiemet dovanuoja klausytojams penkis įsimintinus koncertus, ir visi jie vyko skirtingose miesto erdvėse.

Šiemet festivalio programa buvo pavadinta „Trupančio laiko fragmentai“. Laikas – teminė ašis, aplink kurią buvo rikiuojami penki įvairaus žanro, skirtingas muzikos epochas klausytojams pristatę renginiai-koncertai. Laikas šiame festivalio kontekste metaforiškai buvo suvokiamas kaip kultūros bendrąja prasme tvarumo ir kaitos matmuo, sudarantis jos istorinę gelmę. Atmintis čia atliko esminį vaidmenį – leido ne tik prisiminti praeitį, bet ir perkelti į dabartį buvusias jos prasmes.

Iškilmingas festivalio atidarymas, kurio metu skambėjo XVII amžiaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės muzika, surengtas Marijampolės evangelikų liuteronų bažnyčioje. Unikalią programą jo metu pristatė tarptautinės sudėties ansamblis „Reversio“ (Lietuva, Lenkija) ir Kauno vokalinis ansamblis „Acusto“. Antrajame koncerte Beatricės Kleizaitės-Vasaris menų galerijoje klausytojai turėjo galimybę išgirsti vieno geriausių išilginės fleitos ir altinio saksofono atlikėjo Andreaso Böhlens (Vokietija / Šveicarija) solo programą „Tarp improvizacijos ir kompozicijos“. Jos metu fleitininkas virtuoze tarsi panardino publiką į tarpinę erdvę, leidžiančią jungti, kūrybiškai balansuoti tarp dviejų kūrybos požiūrių – kompoziciškai struktūruotą kūrinių ir autentiškos improvizacijos.

Marijampolės šv. arkangelo Mykolo mažojoje bazilikoje vokalinis ansamblis „Jerycho“ (Lenkija) pakvietė į sakralinės muzikos kelionę su programa

„Bogurodzica – Mater Dei: Europos viduramžių muzika, sukurta Mergelės Marijos garbei“. Programa praverė duris į viduramžių ir tradicinės muzikos pasaulį ir klausytojams leido susipažinti su kūriniais, kilusiais iš rašytinių šaltinių ir gyvosios tradicijos simbiozės. Ketvirtąjį koncertą festivalio rengėjas D. Klišys vadina vienu pačių išpūdingiausių. Jo metu Marijampolės dramos teatro scenoje pasirodė išilginių fleitų ansamblis „Windu“ (Ispanija / Didžioji Britanija) pristatęs teatralizuotą muzikinį projektą „WINDUVISION“.

Festivalio uždarymas buvo itin išpūdingas – „Spindulio“ kino teatre buvo parodytas unikalus projektas, kurio metu žiūrovai išvydo dar 1924 metais sukurta nebylųjį filmą „Paskutinis žmogus“, o jį gyvai įgarsino ansamblis XYLOS, kuriame birbyne groja D. Klišys, klavesinu – Marekas Toporovskis, o gitara – Piotras Domogala. Pastarieji du muzikai yra lenkai.

Įdomu tai, kad šio pasirodymo idėja kilo dar praėjusių metų balandį. Tada ansamblis XYLOS įgarsino „Paskutinį žmogų“ Varšuvoje vykusio kino ir muzikos festivalio „Timeless“ metu. Čia pasirodymą išvydo ir šių eilučių autorius, kuris pasiūlė D. Klišiui projektą parodyti ir „Medynių“ metu Marijampolėje.

Prireikė nemažai laiko, kol pavyko suderinti muzikantų tvarkaraštį, be to, reikėjo įsigyti šio filmo licenciją. Nors „Paskutinis žmogus“ sukurta daugiau kaip prieš 100 metų, bet 2009-aisiais jis buvo restauruotas, suskaitmenintas ir dabar jo autorinės teisės priklauso vienam Austrijos fondui. Tas teises įsigyti padėjo nebyliojo kino entuziastas, Vilniuje

vykstančio tokio kino festivalio „Pirmoji banga“ vadovas Aleksas Gilaitis, parengęs atskirą projektą, kuris leido šį pasirodymą pristatyti ne tik Marijampolėje, bet ir Vilniaus „Skalvijos“ bei Kauno „Romuvos“ kino teatrų žiūrovams. Projektui lėšų skyrė ir Lietuvos kino centras, ir Vilniuje veikiantis Lenkijos kultūros institutas.

– Šio pasirodymo negaliu vadinti koncertu, nes tai labiau reginys, sujungęs kiną ir muziką. Marijampolės „Spindulyje“ turėjome puikias sąlygas, gerą, kokybišką ekraną, didelę salę, ir džiugu, kad visa tai išvydo apie du šimtai žiūrovų.

Šis garsaus vokiečių režisieriaus Fridricho Murnau filmas išskirtinis tuo, kad jame beveik nėra titrų, viskas perteikiama per aktorių vaidybą, ir mūsų atliekama muzika čia vaidina didelį vaidmenį. Mes įdėjome tikrai daug darbo, ruošdami šį pasirodymą. Mūsų atliekama muzika nėra klasikinė, joje yra ir džiazas, ir roko elementų, ir įdomu tai, kad mes žiūrime prieš 100 metų sukurta filmą, o muzikinis kontekstas yra visiškai šiuolaikinis. Jis neturi nieko bendro su tuo laiku, bet emociškai viskas labai įdomiai susijungia, – sakė pakalbintas D. Klišys.

Paklaustas, ar nėra sunku pačiam būti ir organizatoriumi, rengiant visus festivalio koncertus, ir dar groti, pašnekovas atsakė, jog su kiekvienu festivaliu jam atrodo, kad būsimas festivalis jau bus lengviau rengiamas, bet taip nėra. „Kiekvienas festivalis man yra vis sunkesnis, kažkuo sudėtingesnis. Taip, kartelę keliu, nes man neįdomu, kaip sakoma, tą patį valsą groti, norisi kaitos, kažko vis įdomesnio. Iš kur atsiranda tos energijos? Galbūt iš to, kad man tai yra įdomu. Nėra svarbiausia komercinis siekis uždirbti pinigų, o pirmiausia tai yra kultūrinis procesas, kažkokia vidinė aistra, smalsumas, kurie ir stumia į priekį“, – teigė festivalio rengėjas.

Anot jo, surengti kasmet tokį festivalį tikrai sunku, bet jis turi daug kontaktų, daug pažįstamų muzikantų, jau yra žinomas jų sluoksniuose ir kaip organizatorius, tad sulaukia kolektyvų paraiškų dalyvauti „Medynėse“, bet ne visi yra kviečiami, nes yra tam tikri atrankos kriterijai. „Mano tikslas visų pirma yra gera programa. Toje programoje turi būti integruotas bent vienas koks nors solinis medinis pučiamasis arba ansamblis.

Kiekvienas koncertas, kiekvienas pasirodymas, kiekvienas atlikėjas, kuris čia atvyksta, man yra labai svarbus. Aš juos labai gerbiu, nes pats esu muzikantas. Noriu ir siekiu, kad muzikantai, kurie atvažiuoja į Marijampolę, liktų maksimaliai patenkinti, nes aš žinau, kokia sunki šita duona. Tokių festivalių Europoje, mano žiniomis, niekas daugiau nerengia, kažkas panašaus yra vykę Turkijoje“, – sakė festivalio organizatorius.

Ansambyje XYLOS groja (iš kairės) lenkai Piotras Domogala, Marekas Toporovskis ir marijampolietis Darius Klišys.

A. Vaškevičiaus nuotraukos

Nukelta į 8 psl.

Mykolo Morkūno spaustuvė Kaune

Atkelta iš 3 psl.

„Knygos mane lydėjo visą gyvenimą...“
Iš Vidmanto Zavadskio prisiminimų

Vidmantas gimė 1944 m. liepos 10 dieną Slikiuose, Kėdainių apskrityje. Būdamas ketverių metų, su motina mokytoja Eugenija, broliais Jorūniu ir Arvydu iš Mažeikių apskrities Viekšnių, kur mama dirbo, kaimo buvo ištremtas į Sibirą. Vidmanto tėvas – irgi mokytojas, buvęs šaulys Jonas Zavadskis tuo metu jau kalėjo Vorkutos lageryje. Vaikui teko nueiti sunkų ir sudėtingą tremtinio kelią svetimame atšiauriame krašte, patirti, ką reiškia badas, šaltis ir artimųjų netektis.

Tėvelio ir mamos pavyzdys vedė vaiką sunkiais mokslo pažinimo keliais. Jį visą gyvenimą lydėjo knyga... 1962 metais Vidmantas baigė rusišką vidurinę mokyklą ir įstojo į Tomsko politechnikos institutą, kurį baigė 1967 metais, tapo inžinieriumi. Trumpą laiką Sibire dirbo pagal specialybę. Po dvidešimties metų tremtyje 1969-aisiais Vidmantas grįžo į Lietuvą. Iš pradžių apsigyveno Vilniuje, vėliau su šeima persikėlė į Kauną.

○○○

Gimiau neramiais laikais. Tądien bombarduodami Kėdainius rusai puolė vokiečius. Buvo girdėti sprogimai ir pas mus, Slikiuose. Mama pasakojo, kad tada ją artimieji ramino sakydami, jog tai esąs tik griaustinis...

Buvau ketvirtas vaikas šeimoje. Vyriausias – Jorūnis. Po jo – vaikystėje miręs Žygimantas ir dvejis metais už mane vyresnis Arvydas. Mūsų tėvą, buvusį mokytoją, šaulį, 1945 metais suėmė ir įkalino Vorkutos lageriuose – jis iškalėjo iki 1953-ųjų. Po to dar dvejus metus jam neleido iš ten išvykti.

Ankstyvosios vaikystės atsiminimai labai padriki, atminty išlikęs tik vienas kitas epizodas. Tuomet gyvenome Viekšniuose, kur mama mokytojavo – dėstė lietuvių kalbą ir piešimą. Aš visą laiką leidau su Arvydu. Mama, išeidama į mokyklą, palikdavo namie mus vienus, tai Arvydas mane ir mokė „gyvenimo gudrybių“. Nustvėrę raudoną skudurėlį eidavome erzinti tvarte ar klojime uždaryto kalakuto. Pasislėpę už lovos rūkydavom pasidarytą iš šluotos lapų suktinę. Pamenu, kaip Arvydas pasiūlė man palaižyti išalusią durų rankeną, tada baisiai nukentėjo mano liežuvis.

Prasidėjus trėmimams į Sibirą, naktimis mes slapstydavomės... Tačiau išvengti okupantų siautėjimo nepavyko – 1949 metų pavasarį mamą ir mus, tris vaikus, kaip „buržuazinio nacionalisto“ šeimą, ištremė į Sibirą. Kartu su mumis buvo tremiama ir mūsų močiutė – babunėlė Magdalena Juodeikienė, mamos motina, gyvenusi šalia Viekšnių, savo ūkyje Zaventėje (dabar – Užventė). Ištremė ir mūsų devynmetį pusbrolių Viktorą Zavadskį. Viktoro tėvas Stasys Zavadskis, mūsų dėdė, kaip ir jo broliai Jonas ir Povilas, jau kalėjo lageryje – iš jo nebesugrįžo. Viktoro mama, teta Stefa, tuo metu slapstėsi, jos trėmėjai nerado. Tik vėliau, gal 1952 metais, ji nuvažiavo į Sibirą pas sūnų ir motiną ir taip pat tapo tremtine. Su Viktoru mes buvome dvigubi pusbroliai, nes mūsų tėvai yra broliai, o motinos – seserys.

Nedaug ką prisimenu iš tų baisių trėmimo dienų. Įstrigo, kad į geležinkelio stotį mus gabenusio sunkvežimio žibintai buvo gerokai man virš galvos. Kelionę gyvuliniam vagonė prisimenu kaip per rūką. Tiesa, gerai prisimenu – aš „žinojau“, kad mes keliaujame pas tėvelį.

Kelionė traukiniu mums baigėsi Irkutsko srityje, netoli už Čeremchovo esančioje Svirsko stotyje. Iš ten mus perkėlė į kitame Angaros krante įsikūrusią Kamenką. Joje ir vyko „vergų prekyba“. Atvykę iš kolchozų „pirkliai“ mūsų šeimos nepageidavo, nes iš šėsių žmonių tik vienintelė mama buvo darbinga. Prireikė kažkokio pareigūno įsikišimo, kad mus paimtų. Toje Kamenkoje, kaip vėliau sužinojau, aš vos nenugarmėjau nuo apledėjusio kranto į Angarą. Kažkas laiku pagavo.

Atsidūrėme Irkutsko srities Bochano rajono Charaguno kaime. Bochano rajonas priklausė Ust Ordos buriatų-mongolų nacionalinei apygardai, kurios gyventojų daugumą sudarė buriatai. Gyveno ir rusų. Kiek tiksliai tame Charagune buvo lietuvių, neprisimenu. Visi jie – valstiečiai iš Mažeikių apskrities. Tarp jų buvo nemažai mamos mokinių. Mamą jie vadino mokytoja.

Gyvenimas Charagune buvo labai sunkus. Gyvenome tai vienur, tai kitur. Žiemą buvo labai šalta, miegodavom apsirengę. Net kambario sienos apšerkšnydavo. Tačiau ne ką geriau gyveno ir vietiniai buriatai.

Sunkiausia dalia tremtyje teko mūsų mamai. Mes, vaikai, jos beveik nematydavome. Per dienas ji dirbo kolchozo laukuose, fermose, miške. Tačiau vaikams išmaitinti to neužteko. Atsivežta „Singer“ siuvimo mašina vakarais siūdavo vietos gyventojams, į maistą keisdavo atsivežtus drabužius. Atsimenu, duona buvo labai neskani, valgant badydavo burną. Tačiau mama, kaip dirbanti, kartais gaudavo geresnės duonelės. Neretai atsibudęs rasdavau tos skaniosios po pagalve.

Didžiulis skanėstas būdavo virtos bulvės su kanapių druska. Kanapių druska – tai sumaltos kanapių sėklos, sumaišytos su druska. Man iki šiol atrodo, kad tai buvęs be galo skanus patiekalas.

Nemažai to meto prisiminimų susiję su „Singer“ siuvimo mašina. Nuo „gero“ gyvenimo mūsų galvose atsirasdavo visokių gyvių. Mama šukuodavo mums galvas virš blizgančio lakuoto siuvimo mašinos dangčio.

Mamos padedamas gana anksti išmokau skaityti. Kiek prisimenu, lietuviškai anksčiau negu rusiškai. Tie „mokslai“ taip pat vyko prie siuvimo mašinos.

Šeima jau Kelmėje: Arvydas, motina, Vidmantas, tėvelis ir Jorūnis, 1975 m.

Mama siuvo, o aš skaičiau. Buvo kažkas panašaus į vėliau pamatytą P. Rimšos „Vargo mokyklą“, tik vietoje ratelio – siuvamoji mašina.

Į tremtį mama pasiėmė nemažai knygų. Net mus trėmę kareiviai sakė, kad geriau būtume pasiėmę daugiau maisto, drabužių, patalynės. Iš tų knygų man labiausiai patiko knyga apie brolių Triušį – Afrikos tautų pasakos su gausybe iliustracijų. Tą knygą ir dabar tarsi matau prieš akis.

Prisimenu, labai norėjau eiti į mokyklą. 1951 metais nuėjau į pirmą klasę. Pirmoji mano mokytoja buvo vietos buriatė. Gaila, neatsimenu nei jos vardo, nei tėvavardžio, nei pavardės. Mokėmės su Arvydu viename kambaryje, tik jis trečioje, o aš – pirmoje klasėje. Keturiolikmetis Jorūnis ir devynmetis Viktoras besimokydami anksti pradėjo dirbti įvairius darbus. Jie buvo pagrindiniai mamos pagalbininkai šeimos buityje. Jiems, kaip ir suaugusiems, buvo sunku. Vis dėlto, manau, kad lengviau tremtyje buvo tiems, kurie nedirbo sunkaus fizinio darbo.

Mes, vaikai, tremtyje greitai apsipratome, užmiršome, ypač mažiukai, apie gyvenimą Lietuvoje. Tik pamenu, kai parbėgę namo, babunėlės paklausti, kur buvome, mes atsakydavome, kad buvome nulėkę į Lietuvą. Visi aktualiausi suaugusiųjų rūpesčiai buvo susiję su apsirūpinimu maistu: kuo pamaitinti šeimą, ką paduoti vaikams... O vaikų šitos problemos dar nekankino. Jie, nors ir alkani, lakstydavo po laukus, vasarą pamiškėse uogaudavo, žiemą prisigalvodavo kitų pramogų. Vietiniai vaikai darydavosi lyg ir sniego lentas, savotiškus paspirtukus. Šito „amato“ išmoko ir tremtinių vaikai – ant iš priekio suapvalintos lentos atraižos tepdavo skystą karvių mėšlą. Tada ant to sušalusio mėšlo pildavo vandenį, kuris, taip pat sušalęs, padengdavo visą lentą ledo plutele. Ant tos lentos iš anksto pritvirtindavo statmeną pagali su skersine rankena. Čiuoždavome, pasispirdami viena koja, laiky-

damiesi už tos rankenos.

Charagune išgyvenome iki 1952-ųjų, kai komendantu nurodymu buvome perkelti į rajono centrą Bochaną, arčiau valdžios akių. Mama, kaip buvusi mokytoja, mokanti rusų kalbą, užstodavo skriaudžiamus tautiečius, rašė skundus. Ji, tapusi tarsi tremtinių užtarėja prieš kolchozo vadukus, šiems labai trukdė. Be mūsų, iš kolchozo buvo „išvyta“ ir dar viena nepageidaujama šeima – brolis ir sesuo Malakauskai, nes stipruolis Bronius nenusileisdavo vietos buriatams ir dažnai juos apkuldavo. Ne ką lengviau mamai buvo ir Bochane. Kurį laiką ji dirbo darbininke geologų, ieškančių naftos telkinių, grupėje. Vasarą ir žiemą kasė duobes gręžimo bokštų pamatams. Kai naftos neradę geologai išvyko, mama ieškojo kito darbo. Norėjo įsidarbinti valytoja pedagoginėje mokykloje, bet paaiškęs, kad ji yra buvusi mokytoja, nepriėmė. Vėliau ji dirbo vaikų darželyje ir kitus darbus.

Laikas bėgo. Mes, vaikai, lankėme mokyklą ir dirbome. Vyriausias brolis Jorūnis, baigęs vidurinę mokyklą, mokėsi Irkutsko kultūros ir švietimo mokykloje.

1955 m. sausio mėn. iš Vorkutos atvažiavo tėvas. Jis taip pat kaip ir mes tapo tremtiniu. Atsimenu, buvo la-

bai šalta. Girgždant sniegui, mesėjome pasitikti autobuso iš Irkutsko.

Taigi su tėvu susipažinau būdamas dešimties. Keista, bet paties susitikimo momento neprisimenu. Mamai tada gyvenimas palengvėjo. 1958 metais daugeliui tremtinių buvo leista grįžti į Lietuvą, bet mūsų šeima tokį leidimą gavo tik 1965 metais. Tėvas 1959-aisiais važiavo į Lietuvą ir bandė įsikurti, bet nesėkmingai, nes Lietuvoje buvome nepageidaujami, ir jam teko grįžti atgal į Sibirą. Žinoma, į Bochaną jis negrįžo, apsistojo Sujetichoje, pramoniniame miestelyje už 16 km. nuo Taišeto, vakarinėje Irkutsko srities dalyje. Ten buvo lengviau gauti darbo. Persikėlė visa mūsų šeima. Mediniame barake gavome kambarį su virtuvele.

1962 metais baigiau vidurinę ir išvažiavau mokytis į Tomską. Įstojau į politechnikos institutą, jame mokiausi iki 1967 metų pabaigos. Baigęs studijas, vienerius metus dirbau Omske. 1969 metų pavasarį, 20 metų praleidęs Sibire, grįžau į Lietuvą – į Vilnių.

Mano tėvai nuo 1965 metų jau galėjo apsigyventi Lietuvoje, bet laukė, kol aš baigsiu mokslą, todėl į Lietuvą grįžo tik 1968 metais. Tačiau Lietuvoje niekas „su pyragais“ mūsų nelaukė. Netgi daugiau – Sibire buvome „baltomis varnomis“, tokie likome ir grįžę į Lietuvą.

Tėvai – nepriklausomos Lietuvos patriotai, pirmos kartos inteligentai, kilę iš valstiečių. Jų gyvenimas buvo sugriautas. Trys broliai Zavadskiai – mokytojas Jonas, aktorius Povilas ir karininkas Stasys – atsidūrė lageriuose, pastarasis ten žuvo. Jų tėvai, mano seneliai, Aleksandras ir Rozalija Zavadskiai, 1948 metais buvo ištremti į Krasnojarsko kraštą. Ten, Sibire, jie mirė...

Mes iš Sibiro grįžome tik po daugelio tremties metų. Nenoriu spėlioti, ką mes, užaugę svetur, praradome. Žinau viena – praeities užmiršti negalima. Apie tai turi žinoti mūsų vaikai ir anūkai.

Likimo nepasirinksi

Atkelta iš 2 psl.

O per Tris Karalius mes, keletas vaikėžų, pasivertę karaliais ir angelu, iškirsta iš lentos žvaigžde rodančiu kelią į Betliejų, su kaimo pijokėliu Pūteikiu iki išnaktų bastėmės, traukdami pačių sukurta karalių giesmę, rinkdami į maišą aukas – svogūnus ir vėdarus, dešrigalius ir lašinių bryzelius, vaišinami kugeliu, alum ir namine. Žmonės džiaugėsi mūsų išmone. Ir daug kas neatpažino. Ar reikia didesnės laimės ir geresnio teatro?

O pirmasis debiutas buvo Aukštašlynio pradžios mokyklos scenoje. Ant patiestų jaujos durų su vaikystės draugu Aduku papunkčiui skaitėme: „Kas esi tu?“, „Lietuvytis“. Besimokant Vadžgirieo progimnazijoje labai knietėjo patekti į sceną. Tačiau buvau nedrąsus, o ir gražumo ne kažin kokio. Kentėjau. Kol aštuntoj klasėj muzikos mokytojas ir saviveiklininkų vadovas Vladas Simanavičius pasiūlė epizodą – Vežėjo rolę A. Ostrovskio „Judrioj vietelėj“. Tirpau iš laimės. Keletos frazių vaidmenį paruošiau su didžiausiu kruopštumu. Sumuturiavęs iš pakulų barzdą, pasiskolinęs iš dėdės botagą, milinę ir aulinius batus, išrėžiau tuos kelis žodžius su įsijautimu ir girtu senio intonacijomis. Visi pastebėjo, ir Vežikas pralaužė ledus į sceną. Po to gaudavau ne tik epizodus, bet ir pagrindinius vaidmenis. Gastroliuodavom ir kitose mokyklose, net ir kituose miesteliuose.

Galutinis apsisprendimo momentas buvo K. Binkio „Atžalynas“ Šilutėje. Net neuostęs K. Stanislavskio mokslų, pasirodo, kūriau vaidmenį beveik pagal jo sistemą. Ir scenoje patyriau tikras aktorius palaimos akimirkas, kai vos įžvelgiama salės prieblandoje minia seka kiekvieną tavo judesį, apmirę laukia pranašiško žodžio. Šitokių akimirkų nepatyriau nė vienam diplominiam spektakly – įgytos žinios ir savikontrolė užmuša natūralų kūrybos procesą. Iki šiol tebesapnuoju nesukurtus vaidmenis ir neretai priekaištauju sau išdavęs retą specialybę. Kiekvienam kūrėjui galima pavydėti aktorius meno privalumų – kūrybai jį uždega žiūrovas, jis patiria katar-

sio ir palaimos akimirkas, susiliedamas su tūkstančiais panašiai persikūnijusių į jo vaidmenį.

O dramaturgijoje reikia būti ir pašauktam, ir išrinktam. Man ji – patrauklus nežinomas laukas. Šį žanrą norėjosi išmėginti nuo keturiolikos metų. Kai su kambario draugu parašėme kažkokios apybraižos ar apysakos inscenizaciją, išsiuntėm ją į „Komjaunimo tiesą“. Ji buvo naivi ir niekam tikusi. Bet rašyti buvo įdomu.

Norėjosi išmėginti visus žanrus. Įrodyti sau pačiam, kad gali. Teatriniam fakultete pati kurso vadovė užsakė J. Baltušio „Parduotų vasarų“ inscenizaciją. Suvaidino me diplominiuose spektakliuose. Pavyko. Pats kūrinio autorius tai pripažino, o po kelerių metų paprašė, kad parašyčiau tekstą, skirtą Vilniaus akademiniam teatrui. Tačiau dėl žmonos aktorės susikivirčio su teatro vadovybe ir darbas nuėjo vėjais. Dar buvo Kauno dramos teatro užsakymas inscenizuoti K. Borutos „Baltaragio malūną“. Praktikavausi su svetima medžiaga. O paškui pamėginau ir su sava. „Sidabrinės skrybės“ apkeliavo daugelį liaudies ir saviveiklos teatrų. „Obelys ant stogų“ buvo vaidinamas radijų, keletas spektaklių – Lėlių teatruose. Buvo ir filmas bei spektaklis apie M. K. Čiurlionį. Tačiau dramaturgu netapau.

Išmėginau jėgas su kino scenarijum, taip pat dokumentikoj. Nemaniau, kad dokumentika tokia sudėtinga, reikalaujanti nepaprastai kruopštaus darbo. Scenaristui nedėkingas užsiėmimas surinkti ir sudėlioti galybę medžiagos-žaliavos, o filmo šlovė juk priklauso tik režisieriui.

Scena nuvylė ar ne, negalėčiau atsakyti, nes neišmėginau savo jėgų ir sugebėjimų iki galo. Dėl to ir kyla kartais graužatis. Pasukau kitu keliu. Tačiau tokio teatro, kokį kartais išvystu šiandien, tikrai nesigailiu atsisakęs. Menas be emocijų ir vidinio išgyvenimo, kančios ir džiaugsmo, be aktorius dominavimo scenoje ir žiūrovų patiriamo katarsio manęs netraukia. Jis stebina, bet nejaudina.

Pabaiga kitame numeryje.

„Medynės“ vėl džiugino muzikos mylėtojus

Atkelta iš 6 psl.

– Kalbant apie publikos auklėjimą, jos muzikinio skonio prusinimą, aš visiškai neišskirčiau nei mažo miesto, nei didmiesčio. Tą publiką reikia auklėti absoliučiai visur, ypač šiais laikais, kai mes turime tokių didelių muzikos pasirinkimą, kai yra daug ir labai kokybiškos, ir visai nekokybiškos muzikos. Blogiausia, kad į tą patį lygmenį išplaukia ir labai žemo lygio kūriniai, o klausytojui neretai sunku susivokti, kas yra kas. Man yra įsiminę vieno XVIII amžiaus prancūzų kompozitoriaus žodžiai, kad publiką reikia nuolat auklėti. Tą mūsų festivalio koncertai ir daro, – sakė pašnekovas.

Ansamblio XYLOS narys M. Toporovskis teigė, jog į Lietuvą ir Marijampolę atvažiuoja gana dažnai, yra čia ne kartą koncertavęs. Jis negailėjo gerų žodžių D. Klišiui, kuris rengia tokių unikalių festivalių ir jau turi nuolatinį klausytojų ratą.

– Kai Darius pasiūlė surengti Lietuvoje net tris renginius įgarsinant šį nebyliojo kino sedevrą, idėja pasirodė labai įdomi. Publika ir Kaune, ir Vilniuje buvo fantastiška, atėjo tie žiūrovai, kurie mėgsta tokią kiną ir tokią muziką. Puiku, kad ir Marijampolėje turėjome tiek daug žiūrovų. Aš

čia grojau pirmąjį kartą, ir vienas dalykas yra, kai tu atvažiuoji į šalį ir miestą kaip turistas, ir visai kitas, kai čia rengi koncertus. Tai buvo fantastiška patirtis, kuri įsimins ilgam, – sakė kitas kolektyvo narys P. Domogala.

Baigiamojo „Medynių“ festivalio koncerto metu filmą pristatė A. Gilaitis, o D. Klišiui dėkojo ir Marijampolės vicemeras Artūras Visockis, įteikęs jam stiklinę angelo skulptūrėlę. „Jūsų festivalis mums ne tik leidžia pasidžiaugti, bet ir mus visus auklėja, edukuoja. Jūs sukuriate tai, ko galėtumėte pavydėti ne vienas Lietuvos miestas, o gal ir ne viena valstybė. Mūsų pareiga saugoti jus, suteikti jums galimybę dirbuotis. Galime sutarti, kad jūs ir 2026 metais nestokosite kūrybos, tęsite, o mes kaip savivalda sudarysime sąlygas, kad jūsų kūryba nušvintų ir pradžiuogintų marijampoliečius bei svečius naujų „Medynių“ festivalių metu“, – pažadėjo vicemeras.

Pasak D. Klišio, jau pateikta paraiška ateinančių metų festivalio finansavimui, numatyti ir atlikėjai. Jis žada naujų malonių staigmenų, tikimasi pakviesti garsius atlikėjus iš Didžiosios Britanijos, tad belieka džiaugtis ir laukti ateinančių metų „Medynių“.

Vilniaus Sapiegų parkas rudenį

LEONARDAS ANDRIEKUS EILĖRAŠČIAI

GYVENIMAS

Jį užskleisi, kaip mišiolą, amžinai,
Ir jokia ranka atskleisti negalės.
Kantrai saugos vieną paslaptį kalnai,
Vieną šlamesį nuvytusios žolės.

Visa kita aiškiai užrašyta bus –
Visa kita įsispaudė mišiole.
Tu skleidei tuos gelstančių dienų lapus,
Aš buvau ta vargana laukų žole.

Žemėje, kaip katedroje po mišių,
Šventą prieblandą užtvindė smilkalai –
Tu girdėjai pro tuos debesius plyšius
Vieną žodį, vieną šlamesį vėlai...

Kai pradėjo paskutinės liepsnos gest,
Lenkė, lenkė žolę dieviška naktis,
Ir kalnuos aidėjo lte Missa est –
Liko dienos, tartum lapai užkleisti.

VAKARE

Neprašau pro senkapius pravesti –
Šiandien eiti vienas nebijau.
Saulė didžioje ramybėj gęsta,
Keliasi migla per upės brastą –
Nematysite manęs tuoju!

Nebijau šį vakarą baidyklių –
Nežinau, iš kur tiek daug drąsos!
Noriu leisti per klaidžias ganyklas,
Susisupęs į tą šiltą miglą,
Ir išnykt krūmokšnių šlamesiuos.

Nežinau, kas taip galingai traukia
Bėgti prie senosios liepos takeliu –
Per tą pievą, per tą lygų lauką,
Kur prie negilaus upelio laukia,
Tūkstančiai nekrikštytų vėlių.

Jos vidurnaktį praeis pro liepą –
Lobiai užkeikti skaidriau liepsnos.
Rodos, Dievas ten skubėti liepia
Ir, už girių saulei pasislėpus,
Iš akių pradingti be žinios.
Spalvomis jau nežėrės.